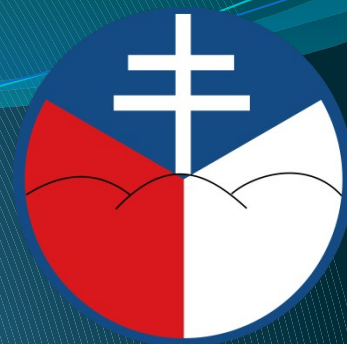

ČASOVÁ OS:

Všetchno nás spojuje
všechno nás spojuje
2. světový boj
z pohledu slovenska

Slovenský zväz protifaštických bojovníkov

Vojna nemá spravodlivých

Vo vojne niet spravodlivých a nespravodlivých. Náš „osloboditeľ“ Sovietsky zväz sa podieľal na rozpútaní svetového konfliktu v porovnateľnej miere ako Nemecko (ešte v septembri 1939 obsadil časť Poľska, Pobaltské štáty, v zime Fínsko a v roku 1940 aj Rumunsko). Veľká Británia a USA zhodili v závere vojnového konfliktu tisíce bômb na civilné obyvateľstvo Dráždan, Hamburgu i Tokia. Možno diskutovať o tom, či atómová bomba nad Hirošimou a Nagasaki zabránila ďalšiemu pokračovaniu vojny a miliónom ďalších obetí, faktom ostáva, že bezprostredne zahubila takmer 400. 000 civilistov a na jej následky trpia nevinní ľudia až dodnes. Vo vojne niet spravodlivých a nespravodlivých. Nejestvuje dobrá a zlá vojna. Existuje len zlá a ešte horšia...

Priebeh vojny - celkový pohľad

1. 9. 1939 – nemecké vojská zaútočili na Poľsko bez vyhlásenia vojny

17. 9. 1939 – sovietske jednotky vstúpili do východného Poľska a rozmiestnili sa aj v Estónsku, Lotyšsku a Litve

10. 5. 1940 – nemecké oddiely vtrhli do Belgicka, Luxemburska a Holandska, ktoré sa dovtedy od vojny dištancovali

14. 6. 1940 – nemecké vojská obsadili severné Francúzsko a dobyli Paríž

28. 6. 1940 – Červená armáda obsadila rumunské oblasti Besarábie a severnú Bukovinu

13. 9. 1940 – talianske jednotky rozmiestnené v Líbii podnikli útok na Egypt

15. 9. 1940 - začala sa letecká bitka o Britániu

6. 4. 1941 – Nemecko bez vyhlásenia vojny zaútočilo na Juhosláviu a Grécko

22. 6. 1941 – nemecké vojská napadli ZSSR

7. 12. 1941 – útok Japonska na americkú flotilu na Havajských ostrovoch

2. 1. 1942 – japonské vojská dobyli Filipíny, Mjanmarsko, Malajziu a Indonéziu

7. 6. 1942 – obrat vo vojne v Tichomorí, USA prevzali iniciatívu nad Japonskom

23. 11. 1942 – bitka pri Stalingrade, prvý úspech červenej armády

5. 7. 1943 – pokus nemeckého velenia zvrátiť priebeh vojny protiútokom pri Kursku sa skončil neúspešne, obrat vo vojne na východnom fronte

6. 6. 1944 – vylodenie spojencov v Normandii, otvoril sa západný front

2. 5. 1945 – kapitulácia Nemecka

9. 5. 1945 – ukončenie vojny v Európe

6. 8. 1945 – zhodenie atómovej bomby na Hirošimu

14. 8. 1945 – kapitulácia Japonska a ukončenie II. svetovej vojny

Kapituláciou Nemecka sa na európskom kontinente skončila 2. svetová vojna .

Prinášam chronológiu najdôležitejších míľnikov najväčšieho vojenského konfliktu v dejinách ľudstva, ktoré bolo významné pre Slovensko

Mníchovská dohoda:

29. september 1938: Hitler (Nemecko), Mussolini (Taliansko), Daladier (Francúzsko), Chamberlain (Spojené kráľovstvo – VB) ako predstavitelia vtedajších veľmoci Európy sa zišli v Mníchove, a podpísali dohodu, ktorou prinútili Československo odstúpiť Nemeckej ríši české pohraničné územia obývané Nemcami a uložili jej aj čím skôr vyriešiť otázky maďarskej a poľskej menšiny. Návrh predložil Mussolini, ale vypracovali ho Nemci. Dodatok k Mníchovskej dohode predvídal uplatnenie územných nárokov Maďarska a Poľska.

30. september 1938: Československá vláda sa podrobila diktátu Mníchovskej dohody „bez nás a proti nám“-zmluva bola uzavretá bez prítomnosti ČSR. ČSR stratila približne jednu tretinu svojho územia i obyvateľstva. Tým sa začal rozklad československého štátu. Európske veľmoci uznali nárok Nemecka na ČSR ako jeho záujmovú sféru, čím dali kancelárovi Adolfovi Hitlerovi voľnú ruku rozhodovať o jej osude. Mníchovská dohoda postihla Slovensko stratou Petržalky a Devína, ktoré obsadila Nemecká ríša a dala Maďarsku popud na nevindukovanie južných okresov Slovenska. Ďalší deň Poľsko obsadilo šesť územných úsekov Slovenska s obyvateľmi takmer výlučne slovenskej národnosti (slov. goralí).

4. októbra 1938 prezident Beneš prijal demisiu a vymenoval novú vládu,
5. októbra 1938 sa Beneš vzdal svojho úradu a neskôr odletel do Anglicka a potom do USA.
6. október 1938: podpredseda HSLS Dr. Jozef Tiso zvolal do Žiliny členov Výkonného výboru HSLS a pripojili sa členovia aj iných politických strán Slovenska a bola vyhlásená autonómia Slovenska (v rámci ČS-štátu), Tiso bol vymenovaný za ministra pre správu Slovenska.
ZSSR nikdy neuznal a nikdy nerešpektoval Mníchovskú dohodu.

Viedenská arbitráž

2. november 1938: Ministri Ribbentrop (Nem.) a Ciano (Tal.) podpísali dohodu, ktorou riešili maďarsko-slovenský spor o pohraničné územia. Maďarsko získalo veľkú časť južného Slovenska a Košice s okolím. Poľsko získalo územie Tešínska. Slovenskí obyvatelia boli vystavení diskriminácii, odnárodňovaniu, ba v niektorých prípadoch aj brutálnemu prenasledovaniu. Po vyhlásení arbitráže na mnohých miestach Slovenska boli protižidovské manifestácie a slovenská vláda vypovedala z územia Slovenska všetkých Židov, ktorí mali maďarské, a iné cudzie občianstvo alebo nemali domovské právo na Slovensku. Boli odsunutí do neutrálnej zóny na maďarsko-slovenských hraniciach, ale maďarské úrady ich odmietali prijať..

Pomníčovská ČSR mala rozlohu 99 395km², žilo v nej 9 680 obyvateľov.

Počas celej existencie ČSR najvýznamnejšia politická strana na Slovensku bola HSL'S, ktorej hlavným bodom politického programu bolo štátoprávne autonomistické postavenie Slovenska v rámci ČSR. Základom autonomistických požiadaviek bola autonómia zakotvená v Pittsburskej dohode

Charakteristika Slovenskej republiky

14. marec 1939: „Zákon o samostatnom slovenskom štáte“, ktorý právne kodifikoval vyhlásenie samostatnosti a pretvoril Slovenský snem na zákonodarný snem slovenského štátu. Potom prišlo k vymenovaniu prvej vlády slovenského štátu. Tvorili ju: Dr. Jozef Tiso ako predseda vlády, a ministri: Dr. Vojtech Tuka (podpredsa vlády), Karol Sidor (minister vnútra), Ferdinand Čatloš (národná obrana), Jozef Sivák (školstvo), Gejza Medrický (hospodárstvo), Dr. Ferdinand Ďurčanský (zahraničné veci). Prvá vláda trvala do 27.okóbra 1939. Alexander Mach bol vedúci úradu propagandy a veliteľ oddielu Hlinkovej gardy.

16. marec 1939: Nemecká ríša telegramom kancelára Adolfa Hitlera predsedovi slovenskej vlády Jozefovi Tisovi uznala de facto et de iure samostatný slovenský štát. Predseda vlády Slovenskej republiky Dr. Jozef Tiso bol pozvaný do Viedne, kde mu Hitler predložil svoje požiadavky voči slovenskému štátu, ako má Nemecká ríša prevziať ochranu jeho zvrchovanosti a integrity jeho územia. Výsledkom týchto rokovaní bola „Ochranná zmluva“ medzi Nemeckou a Slovenskou vládou, bola konečne podpísaná až 23.marca 1939.

V „Ochrannej zmluve“ sa Slovensko zaviazalo viesť svoju zahraničnú a vojenskú politiku v súlade s Nemeckou ríšou a vyslovilo svoj súhlas, aby na úzkom pásme slovenského štátneho územia pri hraniciach Nemeckej ríše mohli byť usadené nemecké posádky. Dôverný protokol zabezpečil Slovensku vlastnú menu, colnú suverenitu územia, presun finančných prostriedkov z Národnej banky v Prahe, pomoc Nemeckej ríšskej banky pri zriadení Slovenskej národnej banky a uprednostnený odbyt slovenských výrobkov na nemeckom trhu.

Maďari podnikli letecký bombový útok proti letisku otvoreného mesta Spišská Nová Ves. Bolo to vnímané ako barbarský čin a bolo mohutné protimaďarské hnutie.

Postupne uznali samostatný slovenský štát Svätá stolica, Talianske kráľovstvo, Švajciarsko, Veľká Británia, Libéria, Ekvádor, Kostarika, Japonské cisárstvo, Mandžusko, Juhoslávia, Francúzska republika, Belgické kráľovstvo, Švédsko, Rumunské kráľovstvo, Litva, ZSSR(1939), Estónsko, Lotyšsko, Holandské kráľovstvo, Čína, Chorvátsko, Fínsko, Dánske kráľovstvo(1940).

21. júl 1939: Slovenský snem jednohlasne schválil Ústavu Slovenskej republiky. Z formálnej stránky slovenská ústava prevzala najviac prvkov z ústavy bývalého Česko-slovenska, na ktorého republikánske tradície nadväzovala už definícia slovenského štátu ako republiky. Vzorom boli Rakúska, Španielska, Portugalská a Talianska ústava.

Nemci a ZSSR zaútočili na Poľsko a Slovensko sa muselo zúčastniť. Hitler, nadšený slovenskou účasťou na jeho víťaznom Poľskom ťažení, rozhodol sa vrátiť Slovenskej republike územia, ktoré Poliaci obsadili v rokoch 1919-1920 a 1938.

Z protektorátu odišiel 18.októbra prvý transport Židov. O dva dni na to ďalším transportom vysídlili z Viedne takmer tisíc Židov, túto akciu ukončil transport Židov z Moravskej Ostravy 27. októbra.

26. október 1939: Na svojom slávnostnom zasadnutí Slovenský snem jednohlasne zvolil za prvého prezidenta SR Dr. Jozefa TISU, ktorému hneď oznámili výsledok voľby a po zložení prísahy predpísanej ústavou bol uvedený do svojho úradu.

Slovenskí emigranti v Paríži (Hodža, Osuský, Paulíni-Tóth, Clementis) vypracovali spoločné memorandum o riešení vzťahov medzi Čechmi a Slovákmi. 22. novembra v Paríži, emigranti združení okolo Dr. Milana Hodžu založili „Slovenskú národnú radu“.

27. október 1939: Bola vyhlásená druhá Slovenská vláda, ktorá trvala do 5. septembra 1944. Predseda vlády sa stal Vojtech Tuka, ministri: Alexander Mach (podpredseda vlády a minister vnútra), Ferdinand Ďurčanský (minister zahraničných vecí, neskôr Tuka). Mach sa stal šéfom propagandy hlinkových gárd.

Politický systém Slovenskej republiky: Totalitný, vládla jedna strana- HSL'S (ľudáci) a osobitné postavenie mala Karpatonemecká strana Franza Karmazina. „Deravá totalita“ – do septembra 1944 nebol v SR vykonaný ani jeden rozsudok smrti. Ozbrojené Hlinkové gardy –hl. veliteľ Alexander Mach– polovojská organizácia s politickými a policajnými funkciami. Hlinková mládež – mládežnícka organizácia, ktorá patrila k HSL'S, bola dobrovoľná, ale neskôr sa členovia stali členmi Hlinkových gárd. Ešte boli aj Kresťanské odbory.

Krídla HSL'S: 1. konzervatívne- umiernené na čele s Tisom, snažilo sa uskutočniť politiku nezávislú od Nemecka, darilo sa im to len do Salzburských rokovaní (júl 1940)

2. fašisticko–radikálne na čele s Vojtechom Tukom a Alexandrom Machom, chceli usporiadať SR ako to bolo v Nemecku, vládny systém podľa Nemecka (režim nacizmu)

1939

1. september – o 4.45 hod. nemecké vojská bez vypovedania vojny vtrhli do Poľska – začala sa druhá svetová vojna; vojská slov. armády, podriadené nemeckej 14. armáde, sa zapojili do vojenských operácií wehrmachtu

2. september – slovenská armáda obsadila oblasť Javoriny, ktorá po Viedenskej arbitráži pripadla Poľsku

3. september – poľský prezident Ignacy Mościcki vydal dekrét o utvorení českej a slov. légie, ktorá mala byť súčasťou poľskej armády

12. september – slovenské armádne veliteľstvo vydalo rozkazy, podľa ktorých mali byť všetci Židia v armáde – dôstojníci, rotmajstri, mužstvo prezenčnej služby a v zálohe sústredení v zvláštnych pracovných táboroch; na pravej ruke mali mať 5 cm širokú modrú pásku; rovnošatu mali nosiť bez označenia hodností a bez výložiek, odznakov a vyznamenaní, bez pobočnej zbrane

18. september – jednotka čs. vojakov a dôstojníkov pod velením pplk. L. Svobodu prešla z Poľska na územie ovládané Červenou armádou a dostala sa do sovietskeho zajatia

19. september – vyšlo vládne nariadenie, podľa ktorého boli Židia prepustení z vojenskej služby, ako aj Židia všetkých vojenských kategórií v zálohe pozbavení vojenských hodností

29. september – prezident Eduard Beneš vydal Memorandum o zriadení čs. vojska vo Francúzsku; vznikol 1. čs. prápor vo Francúzsku

- 2. október** – francúzsky ministerský predseda, minister zahraničných vecí E. Daladier a čs. vyslanec Š. Osuský podpísali dohodu o obnovení čs. armády vo Francúzsku, čs. vojsko malo podliehať hl. veliteľstvu franc. armády a politicky ho mala usmerňovať dočasná čs. vláda
- 9. október** – bola podpísaná osobitná nemecko-slovenská dohoda o Nemeckej vojenskej misii – Deutsche Heeresmission
- 16. október** – v juhofrancúzskom Agde sa sformoval 1. čs. peší pluk

17. október – v Paríži vznikol Československý národný výbor, vo svojom prvom vyhlásení okrem iného vyhlásil obnovenie samostatnej čs. armády a predpokladal mobilizáciu

26. november – slovenský snem zvolil za prezidenta SR Jozefa Tisa, ktorý bol zároveň predsedom HSL'S

2. november – predsedom slov. vlády sa stal Vojtech Tuka

17. november – ČSNV vo Francúzsku vydal mobilizačný rozkaz

– franc. vláda a ČSNV uzavreli dohodu o čs. leteckých jednotkách vo Francúzsku, ktorá doplňovala dohodu o obnovení čs. armády vo Francúzsku z 2. 10. 1939

1940

10. január – do slovenskej armády narukovali prví branci

15. január – vo Francúzsku sa sformovala 1. čs. divízia, počas frontových bojov v júni 1940 dosiahla početný stav 10 200 mužov

18. január – Snem SR prijal Branný zákon SR, ktorý ustanovil 24-mesačnú prezenčnú službu, stanovil, že príslušníkmi brannej moci nemôžu byť Cigáni ani Židia

30. január – Nemecká ríša a SR uzavreli dohodu o vojnovom hospodárstve, na základe ktorej boli najdôležitejšie slov. priemyselné podniky dané pod priamu kontrolu Nemecka

12. február – bol prvý nástupný termín brancov do pracovnej prezenčnej služby

15. február – bolo slávnostné otvorenie Vysokej vojenskej školy v Bratislave s otváracím prejavom minister národnej obrany gen. I. tr. F. Čatloša

25. apríl – Snem SR prijal zákon č. 113/1940 o židovských podnikoch a Židoch zamestnaných v podnikoch, tzv. arizačný zákon, ktorý vylúčil židovských občanov z hospodárskeho života

29. máj – vláda SR vydala nariadenie č. 130/1940 o dočasnej pracovnej povinnosti s osobitnými vynútenými príkazmi pre Židov a Cigánov

5. jún – pešie pluky československej divíznej pechoty vo Francúzsku začali presun do pri frontového pásma v priestore Montigny, St. Aube a Autricourt, približne 200 km juhovýchodne od Paríža, početné stavy plukov boli postupne doplňované a spolu dosiahli asi 5 200 mužov, do bojov boli nasadzované v situácii poznačenej prejavmi dezorganizácie a často i chaotického ústupu franc. vojsk

18. jún – kapitulovala franc. armáda, čs. vojaci sa začali presúvať na juh Francúzska

24. jún – rozkazom hl. veliteľa HG Alexandra Macha bola rozpustená Rodobrana, členské základné organizácie boli včlenené do HG

27. jún – začal sa presun časti 1. čs. pešej divízie z Francúzska do Veľkej Británie

4. júl – Snem SR prijal zákon o HG a HM, HG sa stala polovojenskou organizáciou s dobrovoľným členstvom, HM mala podľa vzoru nacistickej Hitler Jugend vplývať na mládež

10. júl – začala letecká bitka o Veľkú Britániu – letecké údery 2. a 3. nem. leteckej armády na ciele v južnom Anglicku a na dopravu v Lamanšskom prielive

12. júl – v rámci RAF vznikla prvá čs. letecká jednotka – 310. stíhacia perut'

21. júl – Veľká Británia uznala čs. dočasnú vládu v Londýne

27. – 28. júl – na pozvanie A. Hitlera odcestoval do Salzburgu prezident SR Jozef Tiso; v dôsledku Hitlerovho nátlaku sa posilnili pozície radikálneho krídla HSL'S v slov. politike a SR sa dostala pod priamu kontrolu nacistického Nemecka

29. júl – prezident SR J. Tiso rekonštruoval vládu na základe výsledkov rokovania s A. Hitlerom v Salzburgu

24. november – Slovenská republika pristúpila k Paktu troch

9. január – stúpenci Tisovho umierneného konzervatívneho krídla v HSL'S odhalili a znemožnili opakovaný pokus o palácový prevrat HG, tzv. Lichardusov puč

21. január – V. Tuka predložil na vodcovskom kurze HG v Trenčianskych Tepliciach 14-bodový program národného socializmu

26. apríl – na územie Slovenska prišli prvé nemecké vojská, jedna nemecká horská divízia bola ubytovaná južne a západne a druhá východne od Prešova

3. máj – Ministerstvo národnej obrany SR vydalo nariadenie o zásobovaní nemeckého vojska na Slovensku

10. máj – v rámci RAF vznikla posledná, 313. čs. stíhacia perut'

16. jún – nemecká vojenská misia žiadala od ÚŠB všetky podklady o činnosti komunistov v slovenskej armáde

22. jún – nemecké vojská napadli bez vyhlásenia vojny ZSSR s predpokladom jeho porážky v tzv. bleskovej vojne

– začala sa „skrytá“ mobilizácia slovenskej armády

23. jún – SR vyhlásila vojnu ZSSR a nemeckému veleniu dala k dispozícii dve slov. jednotky

24. jún – bola vyhlásená branná pohotovosť štátu s účinnosťou od 22. júna

– Rýchla skupina slov. armády pod velením plk. R. Pilfouska prekročila slov. hranice na Dukle a v podriadenosti nemeckej 17. armády začala bojovú činnosť proti ČA

18. júl – sov. vyslanec I. M. Majskij a minister zahraničných vecí čs. vlády J. Masaryk v Londýne podpísali čs.-sovietsku zmluvu o spoločnom postupe vo vojne; ZSSR uznal čs. vládu v Londýne a dal súhlas na vytvorenie čs. voj. jednotiek na jeho území

– Veľká Británia uznala čs. vládu v Londýne

22. júl – Rýchla brigáda slov. armády utrpela prvé vážne straty pri útoku na Lipovec

25. júl – minister národnej obrany vydal rozkaz na reorganizáciu slovenskej armádnej skupiny s cieľom vytvoriť Rýchlu divíziu a Zaisťovaciu divíziu

27. september – bola podpísaná voj. dohoda medzi hl. velením armády ZSSR a hl. čs. veliteľstvom o čs. jednotkách v ZSSR určených na boj proti Nemecku a bol vyslovený súhlas s odvodom čs. občanov v ZSSR

20. október – slovenská vládna delegácia na čele s prezidentom J. Tisom sa zúčastnila rokovaní s A. Hitlerom a ďalšími predstaviteľmi tretej ríše v jeho hlavnom stane Wolfsschanze vo Východnom Prusku; členmi slovenskej delegácie boli aj najvyšší príslušníci slovenskej armády na čele s ministrom národnej obrany a hl. vojenským veliteľom gen. I. tr. F. Čatlošom, ktorý prevzal od Hitlera ako prejav uznania za slovenskú spoluprácu pri ťažení proti ZSSR vysoké nemecké vyznamenanie Veľkokríž záslužného radu nemeckého orla s mečmi

12. december – z iniciatívy predsedu vlády V. Tuku SR vyhlásila vojnu USA a Veľkej Británii; tento akt bol protiústavný, prezident Tiso vyhlásenie podpísal až 15. decembra

1942

5. február – v Buzuluku v ZSSR sa začala organizovať čs. voj. jednotka pod velením pplk. L. Svobodu

25. marec – z Popradu do Osvienčimu vypravili prvý transport židovských obyvateľov zo SR, tvorilo ho tisíc mladých žien a dievčat

10. apríl – zastupujúci ríšsky protektor v Protektoráte Čechy a Morava R. Heydrich navštívil Bratislavu; s V. Tukom spresnil dohodu o deportovaní všetkého židovského obyvateľstva zo SR do koncentračných táborov

27. apríl – vo funkcii veliteľa RD gen. II. tr. A. Malára vystriedal gen. II. tr. J. Turanec

26. máj – Bratislavu navštívil organizátor deportácií európskych Židov A. Eichmann

27. máj – v Prahe sa za rozhodujúcej účasti J. Gabčíka uskutočnil atentát čs. parašutistov na zastupujúce ríšskeho protektora gen. SS R. Heydricha

– vedúca osobnosť čs. komunistov v Moskve K. Gottwald predniesol v Buzuluku reč k vojakom formujúcej sa čs. jednotky v ZSSR

30. máj – 10 ilegálnych komunistických pracovníkov odišlo do Malých Karpát s cieľom vytvoriť podmienky na rozvinutie partizánskeho boja; skupina prijala názov Janko Král', jej veliteľom bol Jaroslav Hlinenský, jeho zástupcom Eugen Novák; 17. júla 1942 za pomoci konfidenta ich odzbrojila a zaistila žandárska hliadka

18. jún – na Resslovej ulici v Prahe sa po nerovnom boji zastrelil J. Gabčík

1. júl – začal sa prvý kurz úvodného ročníka Veliteľskej školy HG, ktorá mala zabezpečovať výcvik Vybraných jednotiek HG; otvoreniu školy predchádzala príprava inštruktorov (podľa rasových kritérií vybraných jednotlivcov) vo výcvikovom tábore SS v Sennheime

20. júl – RD pod velením gen. II. tr. J. Turanca prešla do útoku prie rieke Mius na smere Golodajevka – Lysogorka – Rostov

25. júl – predseda vlády SR V. Tuka podnikol cestu za slov. vojakmi na východnom fronte

1. – 3. august – jednotky RD sa presúvali po osi Rostov – Popov – Belaja Glina – Novo Pokrovskaja bez stretnutia s nepriateľom

7. august – veliteľ RD J. Turanec bol vyznamenaný nem. Rytierskym krížom

24. august – veliteľ RD J. Turanec vydal osobitný rozkaz č. 41, v ktorom nariadil zastrelit' bez vypočutia každého partizána prichyteného so zbraňou v ruke

20. november – Štátny výbor obrany ZSSR vydal uznesenie o doplňovaní čs. jednotiek formovaných na území Sov. zväzu Rusínmi, Ukrajincami a Slovákmi, ktorí boli do rozbitia ČSR jej občanmi

prelom 1942/1943 – npor. G. Donoval vyjednával so sov. voj. predstaviteľmi prechod Rýchlej divízie na sovietsku stranu

1943

29. január – 1. čs. prápor v ZSSR pod velením plk. L. Svobodu začal presun na front

2. február – 6. nemecká armáda pod velením maršala F. Paulusa kapitulovala v Stalingrade

10. február – odbojová skupina Flóra zostavila memorandum s vlastným polit. programom a odoslala ho do Londýna čs. exilovej vláde

8. marec – 1. čs. samostatný prápor v ZSSR sa prvýkrát stretol v boji s nemeckým vojskom pri Sokolove

21. marec – RD slov. armády dostala nariadenie na presun na Krym, kde mala zabezpečiť obranu krymských úžin a ochranu železničných tratí, určené úseky prevzala divízia začiatkom apríla

26. marec – vyšiel nový Branný zákon, podľa ktorého branná povinnosť sa začínala už rokom, v ktorom občan (mužského pohlavia) dovърšil 19 rokov (u dobrovolъníkov /mohli to byť len osoby staršie ako 17 rokov/dňom odvedenia) a končila sa v roku, v ktorom dovърšil 50 rokov; s prísľušným povolením bolo možné pokračovať; branná moc sa podľa neho skladala z vojenských jednotiek, ustanovizní a organizácií a z jednotiek, ustanovizní a organizácií Pracovného zboru národnej obrany

20. apríl – Štátny výbor obrany ZSSR vydal nariadenie o sformovaní 1. čs. samostatnej brigády v ZSSR v Novochopersku

2. máj – čs. politické strany v londýnskom exile vydali spoločný manifest o jednotnom postupe v protifašistickom boji

12. máj – v Novochopersku vznikla 1. čs. samostatná brigáda v ZSSR

15. máj – stot. J. Nálepka a ďalší príslušníci Zaisťovacej divízie prešli pri dedinke Remezy na stranu part. zväzku gen. A. N. Saburova

18. máj – rozkazom veliteľa part. zväzku A. N. Saburova bol vytvorený 1. čs. part. oddiel v ZSSR s veliteľom J. Nálepkom-Repkinom (počiatočný stav 56 part., z toho 48 Slovákov)

5. júl – nemeckým útokom sa začala operácia Citadela, bitka v Kurskom oblúku

august – K. Šmidke, G. Husák a L. Novomeský utvorili 5. ilegálne ústredné vedenie KSS

1. august – Rýchla divízia sa premenovala na 1. pešiu a Zaist'ovacia divízia na 2. pešiu divíziu

13. september – minister národnej obrany F. Čatloš požiadal stiahnuť z vých. frontu 13. stíhaciu letku z dôvodu nezodpovedajúceho morálneho stavu pilotov

15. september – začali sa čs.-sovietske rokovania o organizovaní čs. leteckej jednotky v ZSSR

1. október – 1. čs. samostatná brigáda v ZSSR odišla na front

16. október – minister národnej obrany gen. F. Čatloš vydal rozkaz na reorganizáciu 2. pešej divízie na technickú brigádu

22. október – začal sa presun Technickej brigády slov. armády z Bieloruska do Talianska, kde bola postupne reorganizovaná na 2. technickú divíziu

27. október – slov. 13. letka, ktorá bojovala v zostave nemeckej Jagdgeschwader 52 na vých. fronte, zaznamenala svoje posledné vzdušné víťazstvo

6. november – Červená armáda s príspevím 1. čs. samostatnej brigády v ZSSR oslobodila Kyjev

16. november – v bojoch o ukrajinské mestečko Ovruch padol veliteľ 1. čs. part. oddielu v ZSSR kpt. J. Nálepka

12. december – v Moskve za prítomnosti prezidenta E. Beneša podpísali čs.-sovietsku zmluvu o priateľstve, vzájomnej pomoci a povojnovej spolupráci

13. – 20. december – E. Beneš a K. Gottwald prerokovali v Moskve politické a vojenské otázky protifašistického boja slov. a českého ľudu v období do oslobodenia ČSR

december 1943 – reprezentanti občianskeho a komunistického odboja na Slovensku utvorili ilegálnu SNR, jej program bol sformulovaný do Vianočnej dohody

1944

4. január – v priestore Biela Cerkev sa úspešne skončili boje 1. čs. samostatnej brigády v ZSSR

5. január – v Jefremove bola založená 2. čs. paradesantná brigáda v ZSSR

7. január – na zasadnutí Najvyššej rady obrany štátu rozhodli o príprave a realizácii obrany na severovýchodnej hranici štátu proti postupujúcej Červenej armáde

16. január – v rámci 1. čs. leteckej divízie v ZSSR vznikol 1. čs. stíhací letecký pluk

február – pplk. gšt. Ján Golian vypracoval prvý koncept plánu Povstania, ktorého východiskom bolo územie v trojuholníku Brezno – Banská Bystrica – Zvolen

23. marec – prezident E. Beneš vzal na vedomie informáciu o utvorení SNR a prijatí Vianočnej dohody; poveril pplk. gšt. J. Goliana dočasným vedením vojenských akcií na Slovensku

10. apríl – hl. velenie ČA vydalo rozkaz o rozšírení čs. voj. jednotky z brigády na 1. čs. armádny zbor

27. apríl – ilegálna SNR akceptovala pplk. gšt. J. Goliana ako zodpovedného za prípravy Povstania v armáde

8. máj – v Londýne bola podpísaná čs.-sov. dohoda o vzťahoch medzi sov. a čs. orgánmi po vstupe sov. vojsk na územie Československa

1. jún – 1. pešia divízia sa premenovala na 1. technickú divíziu

– technická brigáda v Taliansku bola premenovaná na 2. technickú divíziu

6. jún – spojenecké jednotky sa vylodili v Normandii a otvorili druhý front v západnej Európe

13. jún – začala sa L'vovsko-sandomierska operácia ČA, ktorá posunula front do tesnej blízkosti severovýchodných hraníc SR

29. jún – pplk.gšt. J. Golian na schôdzke ilegálnej SNR predostrel vojenský plán Povstania

30. jún – čs. vláda menovala F. Němca za vládneho delegáta pre oslobodené územie a gen. R. Viesta za jeho zástupcu

7. júl – spojenecké letectvo bombardovalo zbrojovku v Dubnici nad Váhom

25. – 26. júl – nad Liptovskou Osadou bola vysadená prvá 11-členná partizánska skupina zo ZSSR priamo na Slovensko; do konca vojny UŠPH v Kyjeve vysadil na územie Slovenska 53 skupín v počte asi 1 200 osôb

júl – august – partizáni na východnom Slovensku začali rozvíjať diverznú a bojovú činnosť proti jednotkám slovenskej armády a proti vojenským aj civilným objektom

august – predstavitelia slovenského vojenského aj civilného odboja viackrát naliehali na partizánov, aby nevyvíjali aktivitu, ktorou by poškodili záujmy pripravovaného Povstania

4. august – Šarišsko-zemplínska župa a okresy Stará Ľubovňa, Spišská Stará Ves a Kežmarok sa stali vojnovým operačným pásom

6. august – prebiehali rokovania delegácie SNR so sovietskymi štátnymi a straníckymi predstaviteľmi v Moskve

20. august – britsko-americké lietadlá bombardovali rafinériu v Dubovej, s ktorou sa počítalo v materiálnych prípravách Povstania

21. august – partizáni v Turci pod velením npor. ČA P. A. Velička obsadili Sklabiňu a vyvesili čs. zástavu

– do Sklabine prišiel predstaviteľ kom. odboja a SNR G. Husák, aby prehovoril Velička o nerealizovaní partizánskych akcií, avšak napriek prísľubu, o dva dni jeho partizáni zatarasili tunely pri Strečne a Kral'ovanoch a tunel na trati Handlová – Horná Štubňa

27. – 28. august – obsadením Ružomberka, oslobodením polit. väzňov, vstupom a ovládnutím Lipt. Mikuláša, nežiaducimi povstaleckými aktivitami s nešťastnými následkami (usmrtenie 4 osôb v Brezne vrátane poslanca Slovenského snemu Františka Slameňa a tiež nemeckých vojakov a civilistov v martinských kasárňach) vrcholila povstalecká vlna na Slovensku, ktorá viedla k nemeckému rozhodnutiu obsadiť Slovensko.

29. august – nemecká armáda začala obsadzovať Slovensko; po večernom rozhlasovom prejave gen. F. Čatloša, v ktorom oznámil príchod nem. vojsk, pplk. gšt. J. Golian vydal príkaz na začatie branného odporu armády, začalo sa ozbrojené Povstanie, ktoré po druhej svetovej vojne dostalo pomenovanie Slovenské národné povstanie

september – česko-slovenskú obrnenú brigádu presunuli do Francúzska a nasadili ju do bojov pri Dunkerque

3. september – vojenská rada 1. UF predložila Hlavnému stanu najvyššieho velenia ČA návrh plánu na uskutočnenie útočnej operácie na smere Krosno – Dukla – Prešov; generálny štáb ČA vydal veliteľovi 1. a 4. UF nariadenie o vykonaní útočnej operácie s cieľom preniknúť na Slovensko a spojiť sa s povstaleckými jednotkami a partizánmi; 1. čs. armádny zbor prešiel do podriadenosti 1. UF

– čs. veľvyslanec v Moskve Z. Fierlinger odovzdal sov. vláde oficiálnu nótu so žiadosťou o pomoc bojujúcemu Slovensku

5. september – na letisko Tri Duby dopravili sovietske lietadlá prvú väčšiu zásielku zbraní a streliva

– vyhlásili prvú mobilizáciu do povstaleckej

1. čs. armády; vzťahovala sa na záložníkov do 35 rokov

– prebiehal úspešný povstalecký protiútok pri

Telgárte

8. september – začala sa Karpatsko-duklianska operácia vojsk 38. armády s 1. čs. armádnym zborom a vojsk pravého krídla 1. gardovej armády

8. september – 28. október – prebiehala Východokarpatská operácia vojsk 38. armády (s 1. čs. armádnym zborom) 1. ukrajinského frontu a vojsk 4. ukrajinského frontu Červenej armády

- 8. september** – 28. október – prebiehala Východokarpatská operácia vojsk 38. armády (s 1. čs. armádnym zborom) 1. ukrajinského frontu a vojsk 4. ukrajinského frontu Červenej armády
- 10. september** – na základe nariadenia veliteľa 1. UF velenie 1. čs. armádneho zboru prevzal od gen. Jana Kratochvíla dovtedajší veliteľ 1. čs. samostatnej brigády v ZSSR gen. L. Svoboda.
- 11. – 19. september** – prebiehali boje jednotiek 1. čs. armádneho zboru v priestore „krvavej“ kóty 534
- 12. september** – SNR zriadila Radu na obranu Slovenska, jej predsedom sa stal brig. gen. J. Golian
- 13. september** – 1. gardový jazdecký zbor genmjr. V. K. Baranova ako prvý z vojsk ČA vstúpil na územie Slovenska v priestore Nižnej Polianky (10 km severovýchodne od Zborova) a obce Baranie (9 km juhozápadne od Tylawy)

15. september – do bojovej činnosti v Karpatsko-duklianskej operácii bola v zostave 67. streleckého zboru 38. armády nasadená 2. čs. paradesantná brigáda v ZSSR

17. september – zo ZSSR priletel na letisko Zolná pri Zvolene 1. čs. stíhací letecký pluk.

19. september – skončila sa bojová činnosť 2. čs. paradesantnej brigády v ZSSR v Karpatsko-duklianskej operácii

20. september – v priestore na severovýchod od Medzilaboriec sa na územie východného Slovenska ako prvé z vojsk 4. ukrajinského frontu prebojovali jednotky 242. horskej streleckej divízie genmjr. V. B. Lisinova a 129. gardovej streleckej divízie genmjr. T. U. Grinčenka.

21. september – 128. gardová horská strelecká divízia genmjr. M. I. Koldubova oslobodila prvú obec na území Slovenska – Kalinov

– po predchádzajúcom ohrození povstaleckej obrany z juhu zo smeru z Hornej Nitry, povstalecké sily vyprázdnil Turiec; nemecká divízia Tatra obsadila Martin

22. september – americké letectvo bombardovalo Bratislavu

25. september – 19. október – prebiehal letecký presun jednotiek 2. čs. paradesantnej brigády v ZSSR z letiska pri poľskom Krosne na povstalecké letisko Tri Duby

26. september – 1. čs. armádny zbor dostal rozkaz vystriedať 14. gardovú streleckú divíziu a zaujať východisko pre útok na čiare Barwinek – Zyndranowa.

– začiatok druhej mobilizácie do povstaleckej armády; povolali záložníkov do 40 rokov

– MNO vydalo prvé nariadenie upravujúce povolávanie civilného obyvateľstva na zákopové práce na západnom Slovensku.

30. september – jednotky 1. čs. armádného zboru ovládli výšiny juhovýchodne od Barwinku; východne od Lupkovského priesmyku sa s jednotkami 4. ukrajinského frontu spojila partizánska brigáda Sergej

1. október – v železničných dielňach vo Zvolene dokončili výrobu improvizovaného obrneného vlaku Masaryk

2. – 3. október – jednotky 1. čs. armádného zboru boli dočasne nasadené do boja na území Slovenska v priestore Krajnej Porúbky (západne od Duklianskeho priesmyku)

4. – 5. október – jednotky 1. čs. armádného zboru sa presunuli na smer Tylawa – Svidnícke sedlo – Vyšný Komárnik a zaujali obranu na čiare Barwinek – Zyndranowa.

6. október – jednotky 1. čs. armádneho zboru v ZSSR sa v priestore Duklianskeho priesmyku definitívne prebojovali na územie Slovenska, oslobodili Vyšný Komárnik a dosiahli severný okraj Nižného Komárnika; na území Slovenska, 40 metrov od štátnej hranice, zahynul veliteľ 1. čs. samostatnej brigády v ZSSR gen.**Jaroslav Vedral**–Sázavský

7. október – americké letectvo bombardovalo Nové Zámky

8. október – 1. čs. obrnená brigáda bola po presune z Veľkej Británie do Francúzska nasadená do bojovej činnosti pri Dunkerque, kde blokovala obklúčenú nemeckú posádku až do bezpodmienečnej kapitulácie Nemecka

– časť 1. pešieho pluku Domobrany vykonala slávnostnú prísahu vo Vojenskej akadémii v Bratislave

8. – 12. október – vyčlenené jednotky III. TS a 2. čs. paradesantnej brigády na prístupoch k Zvolenu, v priestore Jalná – Hronská Breznica – Hronská Dúbrava, odvrátili po ťažkých bojoch bezprostredné ohrozenie centra povstaleckého územia

9. október – predseda slovenskej vlády Štefan Tiso a nemecký vyslanec v Slovenskej republike Hanns Elard Ludin podpísali medzištátnu dohodu o zásobovaní nemeckých vojsk na Slovensku

13. október – americké letectvo bombardovalo Bratislavu

18. – 19. október – začala sa generálna ofenzíva nemeckých okupačných vojsk proti zvyšku povstaleckého územia

25. október – 1. čs. stíhací letecký pluk v ZSSR skončil bojovú činnosť na povstaleckom území a odletel cez front na územie ovládané Červenou armádou

– nemecké jednotky obsadili Brezno; začala sa evakuácia Banskej Bystrice

27. október – nemecké okupačné vojská obsadili centrum povstaleckého územia – Banskú Bystricu, jadro povstalcov ustúpilo do Starohorskej doliny

28. október – skončila sa Karpatsko-duklianska operácia ČA

29. október – začala sa Budapešťianska operácia 2. ukrajinského frontu

30. október – v Banskej Bystrici sa uskutočnila vojenská prehliadka, spojená s vyznamenávaním nem. a slov. jednotiek za potlačenie Povstania, prezident J. Tiso pri tejto príležitosti slúžil d'akovnú omšu na počesť víťazstva nad „pučistami“

3. november – príslušníci Einsatzkommando 14 pri Pohronskom Bukovci zajali povstaleckých generálov – R. Viesta a J. Goliana

november 1944 – apríl 1945 – nem. špeciálne a protipartizánske komandá na viacerých miestach Slovenska uskutočnili masové represálie a masové vraždy účastníkov alebo sympatizantov Povstania; bolo umučených a povraždených skoro 4 000 vlastencov, vypálených 102 obcí a osád a po vojne odkrytých skoro dvesto masových hrobov

5. november – nemecké okupačné jednotky spolu s príslušníkmi pohotovostných oddielov HG uskutočnili prvú z hromadných popráv politických väzňov, účastníkov Povstania, rasovo prenasledovaných občanov v protitankových zákopoch pri obci Kremnička; po vojne tu bolo exhumovaných 747 obetí, z toho 211 žien a 58 detí.

10. november – pri prechode partizánov cez Chabenec zahynul člen moskovského vedenia KSČ Jan Šverma; náročný presun partizánov si vyžiadal asi 100 životov

15. november – nemecké bezpečnostné orgány po vypočúvaní a mučení verejne popravili Antona Sedláčka, politického komisára z 2. čs. partizánskej brigády M. R. Štefánika

20. november – 31. december – prebiehala Východoslovenská operácia vojsk 4. ukrajinského frontu

22. november – vláda SR vydala nariadenie o opatreniach proti príslušníkom brannej moci, žandárstva a štátnej polície, ktorí sa zúčastnili SNP

24. november – partizánsky zväzok Čapajev spolu s ostatnými menšími partizánskymi oddielmi prešiel medzi Haburou a Borovom cez front k ČA

26. november – na východnom Slovensku boli oslobodené mestá Humenné, Medzilaborce, Michalovce, Strážske a desiatky ďalších obcí

27. november – jednotky 67. streleckého zboru 38. armády prenikli do Svidníka

28. november – 1. čs. armádny zbor v súčinnosti s jednotkami 271. streleckej divízie oslobodil Stropkov

1. december – vojská 18. armády 4. ukrajinského frontu prekročili rieku Ondavu a oslobodili Trebišov

4. december – vojská 38. armády genplk. K. S. Moskalenka prešli na rieke Ondava do obrany, čím sa skončila Východokarpatská operácia

6. december – americké letectvo bombardovalo Bratislavu; generálny štáb Červenej armády vydal veliteľovi 4. UF a veliteľovi letectva ČA rozkaz na vytvorenie 1. čs. zmiešanej leteckej divízie dňom 30. januára 1945

14. december – vedúci predstavitelia SR boli oboznámení s nemeckým rozhodnutím vyhlásiť Bratislavu a jej okolie za pevnosť

28. november – 1. čs. armádny zbor v súčinnosti s jednotkami 271. streleckej divízie oslobodil Stropkov

1. december – vojská 18. armády 4. ukrajinského frontu prekročili rieku Ondavu a oslobodili Trebišov

4. december – vojská 38. armády genplk. K. S. Moskalenka prešli na rieke Ondava do obrany, čím sa skončila Východokarpatská operácia

6. december – americké letectvo bombardovalo Bratislavu; generálny štáb Červenej armády vydal veliteľovi 4. UF a veliteľovi letectva ČA rozkaz na vytvorenie 1. čs. zmiešanej leteckej divízie dňom 30. januára 1945

14. december – vedúci predstavitelia SR boli oboznámení s nemeckým rozhodnutím vyhlásiť Bratislavu a jej okolie za pevnosť

16. december – vojská 4. ukrajinského frontu ovládli Dargovský priesmyk

19. – 20. december – sovietske letectvo bombardovalo Nitru, Zvolen a Brezno

21. december – sovietske letectvo bombardovalo Prešov

1945

január – marec – partizánske jednotky na východnom, strednom a čiastočne aj na západnom Slovensku sa postupne spájali s ČA

3. január – 1. čs. armádny zbor prešiel do podriadenosti 1. gardovej armády 4. UF

4. – 11. január – nemecké bezpečnostné zložky, ale aj príslušníci Pohotovostných oddielov HG, vo vápenke pri obci Nemecká povraždili asi 900 ľudí

6. – 14. január – vojská 2. UF po prekročení dolného úseku Hrona prenikli do Podunajskej nížiny a priblížili sa ku Komárnu a Novým Zámkom; front sa dočasne ustálil na čiare Čata – Kravany nad Dunajom

12. január – 28. február – prebiehala Západokarpatská operácia Červenej armády

15. január – päť delostreleckých plukov a tankový prápor 1. čs. armádneho zboru sa zúčastnili bojov pri prielome nemeckej obrany v priestore poľského mesta Jasło

19. január – vojská 1. gardovej armády a 18. armády 4. ukrajinského frontu oslobodili Košice, Prešov a Svidník

20. január – jednotky 1. čs. armádneho zboru v súčinnosti s vojskami 1. gardovej armády oslobodili Zborov a Bardejov; 1. čs. armádny zbor prešiel do podriadenosti 18. armády 4. ukrajinského frontu.

21. január – príslušníci proti partizánskej jednotky Edelweiß a Heimatschutz ako odvetu za podporu partizánov vypálili obec Kl'ak, kde zavraždili 84 občanov a osadu Ostrý Grúň, tam zavraždili 62 občanov

23. január – vojská 27. armády a 40. armády 2. UF oslobodili Rožňavu a Jelšavu a ďalšie obce okresu

25. január – v poľskom meste Przemyśl vznikla 1. čs. zmiešaná letecká divízia

27. január – vojská 40. armády 2. ukrajinského frontu oslobodili Dobšínú, Muráň, vojská 18. armády oslobodili Spišskú Novú Ves

28. január – jednotky 1. čs. armádneho zboru oslobodili Kežmarok; vojská 18. armády 4. ukrajinského frontu oslobodili Poprad

31. január – vojská 40. armády 2. ukrajinského frontu oslobodili Brezno

4. – 11. február – konferencia predstaviteľov troch veľmocí, tzv. „veľkej trojky“ v Jalte rokovala o povojnovom usporiadaní Európy

7. február – americké letectvo bombardovalo Bratislavu

8. február – SNR na oslobodenom území vyhlásila mobilizáciu do 1. čs. armádneho zboru

13. február – po náročnom presune a manévrovaní prešla Nitrianska brigáda pri Orovnici cez rieku Hron a spojila sa s ČA

6. marec – vojská 53. armády 2. ukrajinského frontu oslobodili Banskú Štiavnicu

10. marec – 5. máj – prebiehala Ostravská operácia Červenej armády

14. marec – vojská 40. armády 2. UF s rumunskou 4. armádou oslobodili Zvolen; po neúspešných pokusoch o prielom nepriateľskej obrany pri Lipt. Mikuláši prešiel 1. čs. armádny zbor do obrany

16. marec – 15. apríl – prebiehala Viedenská operácia Červenej armády

25. marec – vojská 2. ukrajinského frontu oslobodili Banskú Bystricu

25. marec – 5. máj – prebiehala Bratislavsko-brnianska operácia Červenej armády

26. marec – sovietske letectvo bombardovalo Nitru

31. marec – vojská 2. UF oslobodili Galantu, Nitru a Šaľu

1. apríl – vojská 2. UF oslobodili Dunajskú Stredu, Senec, Sered', Sládkovičovo, Topol'čany, Trnavu a Žiar nad Hronom

2. apríl – vojská 2. UF oslobodili Partizánske (Baťovany), Pezinok, Piešťany a Šamorín

3. apríl – vojská 40. armády 2. UF oslobodili Kremnicu

4. apríl – vojská 7. gardovej armády v súčinnosti s 1. gardovou jazdecko-mechanizovanou skupinou 2. UF oslobodili hl. mesto Slovenska Bratislavu; jednotky 1. čs. armádneho zboru v súčinnosti so sov. 24. streleckou divíziou oslobodili Lipt. Mikuláš

5. apríl – v Košiciach sa uskutočnilo slávnostné zasadanie čs. vlády, na ktorom bol vyhlásený vládny program – Košický vládny program; funkciu veliteľa 1. čs. armádneho zboru od gen. L. Svobodu, ktorý sa stal ministrom národnej obrany, prevzal gen. K. Klapálek; jednotky 1. čs. armádneho zboru oslobodili Ružomberok; vojská 2. ukrajinského frontu oslobodili Bánovce nad Bebravou a Malacky

7. apríl – vojská 2. UF oslobodili Nové Mesto nad Váhom

10. apríl – vojská 2. UF oslobodili Trenčín

11. apríl – jednotky 1. čs. armádneho zboru v súčinnosti s rumunskou 18. divíziou oslobodili Martin

16. apríl – 8. máj – prebiehala Berlínska operácia Červenej armády

30. apríl – vojská 18. armády s 1. čs. armádnym zborom 4. UF oslobodili Žilinu

3. máj – boli oslobodené posledné obce na Slovensku – Makov, Korn a Klokočov

6. – 11. máj – prebiehala Pražská operácia Červenej armády

8. máj – nadobúdaním platnosti kapitulačných aktov medzi spojeneckými mocnosťami a Nemeckom sa skončila druhá svetová vojna na európskom kontinente

2. september – bola podpísaná bezpodmienečná kapitulácia Japonska – koniec druhej svetovej vojny

ČINNOSŤ PARTIZÁNOV PRED VYPUKNUTÍM POVSTANIA

PARTIZÁNSKE HNUTIE

- Partizánske hnutie bolo počas druhej svetovej vojny jednou z najvýznamnejších a najčastejších foriem prejavu masového odporu ľudu proti fašizmu v krajinách, ktoré sa dostali do fašistickej poroby okupantov i vlastných fašistických vlád. Národy Československa sa v tomto smere zaradili v európskom meradle na jedno z popredných miest.

Partizánske hnutie bolo dôležitým subjektívnym faktorom a charakteristickým fenoménom protifašistického národnooslobodzovacieho zápasu československého ľudu v období druhej svetovej vojny. Predstavovalo fórum ozbrojeného revolučného boja za národné a sociálne požiadavky československého ľudu.

Partizán, z francúzštiny partisan - stúpenec, prívrženec istej osoby alebo strany, vo vojne súkromná osoba, ktorý nemá povinnosti k vojenskej službe, ktorý z rýdneho vlastenectva púšťa sa do boja, takmer výhradne drobnou vojnou (partizánskou vojnou), najmä proti dobyvateľovi, uchvatiteľovi vlasti,

Partizáni nie sú súčasťou pravidelnej armády. Podľa medzinárodného práva musia byť viditeľne označení, organizovaní v jednotke s veliteľom, zbrane nosiť viditeľne a musia rešpektovať medzinárodne uznané normy boja. Ak spĺňajú tieto podmienky kombatanta, platia pre nich ženevské zmluvy a ochrana ako pre príslušníkov armády.

Partizánska vojna (drobná vojna, guerilla) je spôsob bojovania menšími skupinami, ale zvlášť odhodlanými, chrabrymi a otužilými, vedenými vodcami s vybratými vlastnosťami, dômyselnými a ráznymi, na území hlavne hornatom, zarastenom, členitom alebo barinatom alebo inak vôbec schodnom, kde sa nepriateľovi nedá rozvinúť všetky svoje sily. V partizánskej vojne, vedenej spravidla slabším súperom postaveným na báze dobrovoľnosti pre obranu vlasti, je rozhodujúce, aby vodcovia a bojovníci poznali dôkladne dané územie, rýchlo sa sústredili na útočnú výpravu a po jej vykonaní sa rozpráchli po kraji s tesným súhlasom obyvateľstva.

Partizáni boli organizovaní v skupinách, oddieloch (neskôr aj v plukoch) a v brigádach, resp. zväzkoch. Partizánske jednotky boli menej početné, inak vycvičené a vyzbrojené ako vojenské. Tiež ich poslanie bolo odlišné – bojovať v tyle nepriateľa, ničiť jeho živú silu, objekty, zariadenia, komunikácie, transporty a spojenie. Nebojovali klasickými formami ani v klasických zostavách – vyznačovali sa vysokou pohyblivosťou, menším základní, prepadmi, pascami, diverziami.

Na Slovensku sa prvé partizánske skupiny utvorili už na jar a v lete roku 1942. Na východnom Slovensku to bola skupina Pavla Boroša pri obci Vinné, na západnom Slovensku v Malých Karpatoch skupina Janka Kráľa organizovaná Jaroslavom Hlinenským a Alexandrom Markušom a v Štiavnických horách na strednom Slovensku skupina Sitno s veliteľom Ladislavom Exnárom. Tieto skupiny niesli názov Bojové jánošíkovské družiny. V nasledujúcom období vznikali ďalšie partizánske skupiny na Hornej Nitre, v Turci, Liptove, Kremnických vrchoch, na Horehroní a inde. Grupovali sa v nich príslušníci odbojových skupín, vojaci slovenskej armády, sovietski vojaci - utečenci zo zajateckých táborov a ostatní antifašisti.

Začiatkom roku 1944 pôsobilo v horách stredného a východného Slovenska niekoľko partizánskych skupín. V skupinách a lesných partizánskych táboroch žili antifašisti, ktorí museli odísť do ilegality a do hôr pred zatknutím, vojenský zbehovia zo slovenskej armády, rasovo prenasledovaní občania, odbojáři z Čiech, ktorí ilegálne prešli na Slovensko. Najpočetnejšiu skupinu tvorili sovietski občania, ktorí ušli z nemeckých zajateckých a pracovných táborov, ktorí využívali prechody a záchytné strediská, napríklad neďaleko obce Lednica pri Bytči, v chotári Oščadnice, Súľove, Kunerade, neďaleko Turzovky, v Podvysokej, Ochodnici a na ďalších miestach severozápadného Slovenska.

V noci z 25. na 26. júla 1944 bola v priestore Liptovskej Osady pri Ružomberku vysadená prvá partizánska organizátorská skupina, ktorej velil nadporučík P. Veličko. Skupina mala 11 členov, z toho dvaja boli Slováci. Na základňu Veličku na Latiborskej holi zoskočili ešte 4 skupiny (Kalina - Voľanský 7 sovietov a 8 Slovákov, E. Bielika 22 členov, polovica Slováci, Jegorova - 8 členov, toho 3 Slováci a Sečanský – Šagát 8 - členov, z toho 2 Slováci). Spolu bolo vysadených 64 organizátorov na strednom Slovensku za 14 dní.

K rozhodnutiu vydať rozkaz na branný odpor armády však došiel až večer 29. 8. 1944, po Čatlošovom prejave v bratislavskom rozhlase, kedy došlo na Veliteľstve pozemného vojska v Banskej Bystrici k protifašistickému prevratu a pplk. Golian vydal vojenskou linkou telefonicky rozkaz na branný odpor armády: "Heslo - Začnite s vyst'ahovaním!, platí od 20,00 hod. dnešného dňa". Tak 29. augusta partizánska aktivita, miestne povstania a branný odpor armády splynuli do jedného prúdu. Začalo sa SNP.

PARTIZÁNI V NÁSTUPE DO POVSTANIA

- Po vyhlásení Slovenského národného povstania zosilnela aj činnosť partizánov. V prvých dňoch Povstania sa partizáni zamerali najmä na nasledujúce činnosti:
- -spojené partizánske oddiely Jegorova, Bielika a Sečanského, pod velením A. P. Ržeckého, v ranných hodinách obsadili Banskú Bystricu. Z miestnych armádnych skladov dostali výzbroj a výstroj;
- -partizáni z jednotiek Jegorova, Bielika a Kalinu vstúpili do Brezna;

- povstalci z Uhrovca obsadili Bánovce nad Bebravou; -
- skupina Albína Grznára zišla z hôr nad Brodzanmi a v Bat'ovanoch sa z nej sformovala brigáda Pavel;
- v Dolných Vesteniciach, Podlužanoch a v okolí Nemeckého Pravna sa formovali miestne partizánske oddiely; -delostrelci z Topoľčian prešli na stranu povstalcov;
- na východe sa povstalecké územie posunulo k Levoči, Spišskej Novej Vsi a Kežmarku. Brigáda Kalinu mala od 29. 8. štáb v Liptovskom Hrádku, Sečanský sa dostal do Popradu, kde sa moci ujal Okresný revolučný národný výbor;
- na Orave plnil úlohy oddiel Tichonova, ktorý sa tam presunul v polovici augusta z Poľska;
- hranica povstaleckého územia sa posunula až k Zlatým Moravciam. Hranicu tu bránili partizáni a piešťanskí letci;

-lína sa ustálila na čiare Hronský Beňadik – Kozárovce – južná hranica Slovenska;

-z Novohradu a Gemera odchádzali dobrovoľníci do Pliešoviec, kde bolo zriadené stredisko, alebo na Pohronie k Jegorovovi, Bielikovi a Sečanskému;

-v Rajeckej doline od 1. 9. do 25. 9. 1944 bojovala 2. československá partizánska brigáda M. R. Štefánika;

-partizánske hnutie na západnom Slovensku pred vyhlásením Povstania väčší rozmach nezaznamenalo. Dobrovoľníci 15 z Lubiny vytvorili ozbrojený oddiel s veliteľom Milošom Uhrom. Zo Sklabine do Košarísk prišiel oddiel Jána Reptu;

-na povstalecké územie odišla iba trnavská posádka a piešťanskí letci.. Posádky v Trenčíne, Novom Meste nad Váhom, Hlohovci, Nitre a Seredi sa do Povstania nezapojili;

-SS – jednotka Schill 1. 9. 1944 bez boja odzbrojila bratislavskú posádku a 2. 9. 1944 okupanti ovládli Bratislavu. Zaujímavé sú záležitosti okolo odzbrojenia útvarov armádneho zboru v Prešove. Veliteľom bol generál A. Malár, náčelníkom štábu a jeho zástupcom plukovník V. Talský. Generál Malár sa zúčastňoval na príprave ozbrojeného vystúpenia proti domácej vláde spoločne s ministrom obrany generálom F. Čatlošom a inými. Medzi slovenskými vojakmi bol obľúbený, počas ťaženia proti Sovietskemu zväzu bol ľudský proti príslušníkom Červenej armády, partizánom i civilnému obyvateľstvu. V podstate predpokladal, že k ozbrojenému vystúpeniu je ešte dostatok času. 30. 8. 1944 sa nachádzal v Bratislave. Vo večerných hodinách predniesol v slovenskom rozhlase proti povstalecký prejav, ktorý nepriaznivo ovplyvnil postoj niektorých posádok na Slovensku. Žiadal v ňom nečinnosť a pasivitu armády („Načo nám revolúcia, mládenci? Kto nám čo robí?)

PARTIZÁNI V OBRANE POVSTALECKÉHO ÚZEMIA

- Na obrane povstaleckého územia sa zúčastnili:
- -Prvá a Druhá československá partizánska brigáda M. R. Štefánika;
- -Prvá československá partizánska brigáda J. V. Stalina - Partizánska brigáda Jánošík;
- -Druhá československá partizánska brigáda Za slobodu Slovanov;
- -Partizánska brigáda kpt. Nálepku;
- -Partizánska brigáda Pavel;
- -Partizánsky oddiel Vtáčnik.
- Partizánske jednotky, ktoré sa na začiatku Povstania nachádzali na území ovládanom povstaleckými vojakmi, sa väčšinou zapojili do povstaleckej obrany.

Na stabilizácii obrany povstaleckého územia v Turci (do 21. septembra 1944 sa na ňom podieľala Prvá československá partizánska brigáda M. R. Štefánika) sa osobitne vyznamenal jej francúzsky oddiel kpt. G. de Lannuriena, Prvá československá partizánska brigáda J. V. Stalina (veliteľ: kpt. A. S. Jegorov) a časť partizánskej brigády Jánošík, Rajeckú dolinu bránila Druhá československá partizánska brigáda M. R. Štefánika (veliteľ: V. Žingor). Na zastavení postupu okupantov pri Telgárte sa podieľali partizáni z brigády J. V. Stalina, brigády Jánošík a Za slobodu Slovanov. Na zosúladenie partizánskej činnosti s potrebami obrany povstaleckého územia vznikol 16. septembra 1944 Hlavný štáb partizánskych oddielov (HŠPO) na Slovensku. Veliteľom sa stal K. Šmidke.

ORGANIZÁCIA PARTIZÁNSKÝCH JEDNOTIEK V TOMTO OBDOBÍ NA SLOVENSKU

- ústredné orgány,
- zväzky,
- brigády,
- oddiely,
- skupiny

Ústredné orgány partizánskeho hnutia

Názov	Veliteľ	Doba pôsobnosti	Sídlo
Hlavný štáb partizánskych oddielov na Slovensku (HŠPO)	Karol Šmidke	18. 9. až 29. 10. 1944	Banská Bystrica, Donovaly

Hlavný štáb partizánskeho hnutia v Československu (HŠPH)	Aleksej Nikitič Asmolov	29. 10. 1944 až 19. 2. 1945	Nízke Tatry, Lomnistá dolina
--	-------------------------	--------------------------------	---------------------------------

PARTIZÁNSKE ZVÄZKY NA SLOVENSKU

- Partizánsky zväzok – najvyšší organizačný a bojový útvar partizánskeho hnutia. Na Slovensku počas SNP sa počet príslušníkov pohyboval od 1 000 do 3 000, počet ich oddielov, resp. rôt, resp. práporov bol rôzny. Veliteľstvo partizánskeho zväzku nemalo v podriadenosti iné partizánske brigády, aj keď názov zväzok k tomu zvädza

-
1. Aleksander Nevský jeseň 1943 V. A. Karasev Stepanov
 2. Stalin august 1943 M. I. Šukajev
 3. Čapajev august 1944 I. K. Baľuta Jagupov, V. Kokin
 4. Chruščov november 1944 A. M. Sadilenko
 5. Ján Žižka 12. 11. 1944 T. Pola

PARTIZÁNSKE BRIGÁDY NA SLOVENSKU

- Partizánska brigáda – vyššia organizačná a bojová jednotka partizánskeho hnutia. Štáb tvorili veliteľ, zástupca veliteľa, náčelník štábu, komisár, na štábe ďalej pracovali velitelia pre prieskum, spojenie, diverznú činnosť, ochranu štábu, mínerstvo, materiálne a zdravotné zabezpečenie. V SNP sa partizánska brigáda stala najrozšírenejším typom organizácie oddielov do vyššej jednotky. Počet príslušníkov partizánskych brigád sa pohyboval od 400 do 3 000, počet oddielov (rôť, práporov) od 3 do 10. Najviac partizánskych brigád vzniklo po ukončení činnosti 25 1. Československej armády na Slovensku a prechode časti jej príslušníkov na partizánsky spôsob boja.

1. Partizánska brigáda „Boženko“ Anatolij Archipovič Snežinskýj
2. Druhá československá partizánska brigáda M. R. Štefánika
3. Druhá Slovenská národná partizánska brigáda Konstantín Karpovič Popov
4. Druhá československá partizánska brigáda J. V. Stalina
5. Partizánska brigáda Klement Gottwald Viačeslav Antonovič Kvitinskij
6. Hornonitrianska partizánska brigáda František Hagara
7. Partizánska brigáda Jánošík Ernest Bielik
8. Partizánska brigáda Kriváň Jozef Vogl Sokolovský
9. Partizánska brigáda Mstiteľ Semion Georgievič Morozov
10. Partizánska brigáda kpt. Jána Nálepku Michal Sečanský
11. Nitrianska partizánska brigáda Genadij Dmitrijevič Avdejev Smirnov
12. Partizánska brigáda Rákosi Vasil Michajlovič Kozlov

13. Partizánska brigáda Smrt' fašizmu Nikolaj Vorsenfejevič Volkov
14. Partizánska brigáda Stalin Martin Kučera – Grigorij Minovič Lošakov
15. Partizánska brigáda Stalin Aleksej Afanasjevič Martinov
16. Prvá československá partizánska brigáda J. V. Stalina Aleksej Semionovič Jegorov
17. Partizánska brigáda Sergej Nikolaj Archipovič Prokopjuk
18. Prvá československá partizánska brigáda M. R. Štefánika Piotr Aleksejevič Veličko
19. Partizánska brigáda Suvorov Dimitrij Mironovič Rezuto
20. Partizánska brigáda kpt. J. Trojana (Pavel) Jozef Trojan
21. Partizánska brigáda „Záře“ Pavel Vasilievič FiodorovFaustov
22. Druhá československá partizánska brigáda Za slobodu Slovanov Ladislav Kalina, Jevgenij Pavlovič Voľanskij (do konca septembra 1944)
23. Prvá československá partizánska brigáda Jána Žižku z Trocnova J. Ušiak, D. B. Murzin

PARTIZÁNSKE PLUKY, ROTY, ODDIELY A SKUPINY

- partizánske jednotky, ktoré v závislosti od vývoja partizánskeho hnutia nepatrili do partizánskych brigád.
- celkovo pôsobili asi 48 týchto jednotiek
- Partizánska skupina – organizačná jednotka partizánskeho hnutia. Prvé partizánske skupiny vznikali vo forme jánošíkovských družín. Partizánsky oddiel – organizačná jednotka partizánskej brigády, alebo samostatná partizánska skupina.

Obrazová príloha

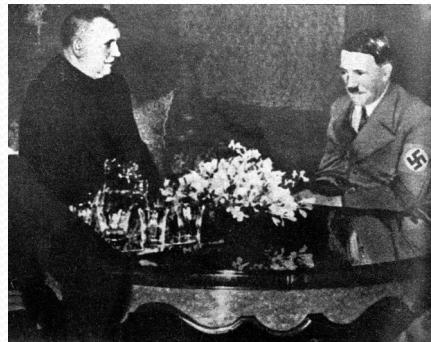
útok nemeckej jednotky počas 2. svetovej vojny

Eduard Beneš

Jozef Tiso

Prezident SR Jozef Tiso a Adolf Hitler

Ferdinand Čatloš

313. čs. stíhacia peruť

koncentračný tábor smrti

vojaci rýchlej divízie

transport židovský občanov

1. čs. prápor v ZSSR pod velením plk. L. Svobodu

Ján Golian

Rudolf Viest

vojaci červenej armády

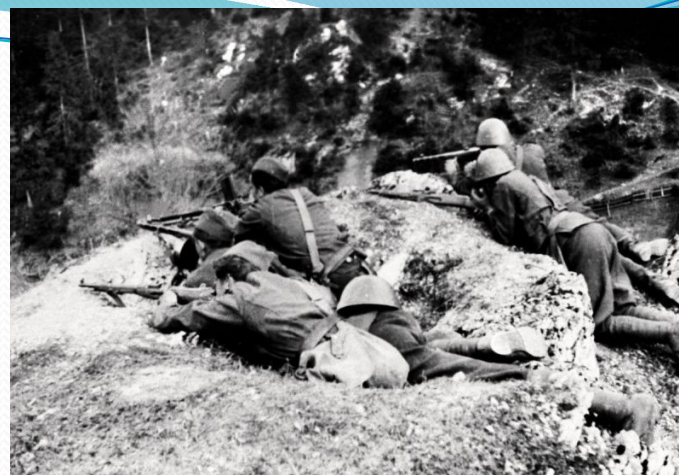
vojaci a partizáni na ceste do boja

Pal'ba partizánov zo zákopov v SNP roku 1944

pochod cez Chabenec

Slovenské národné povstanie

Útok partizánov na nepriateľa v SNP roku 1944

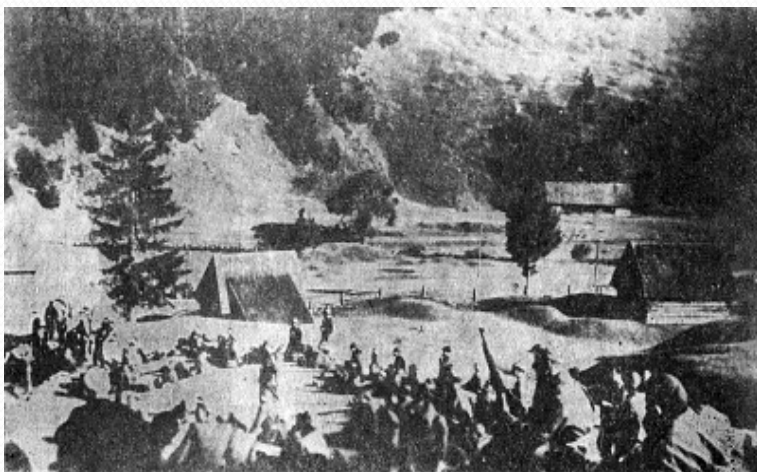

kopanie tankového zátarasu

transport
y

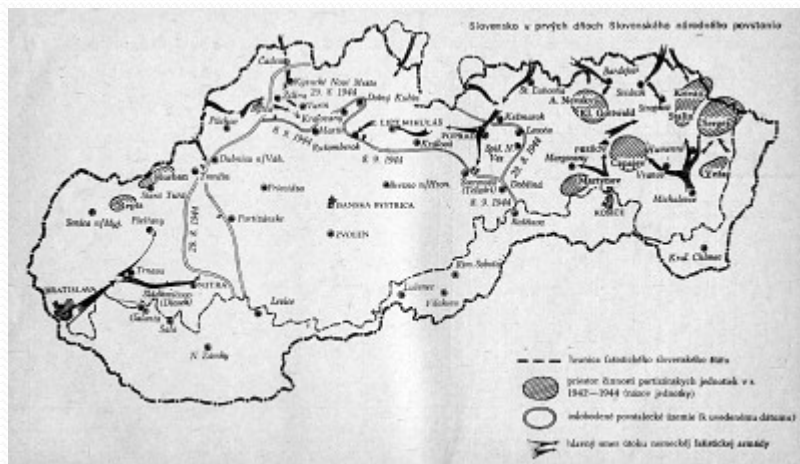

Partizánsky výcvikový tábor

Karol Šmidke v Detve na prehliadke partizánskych oddielov v septembri 1944

Slovensko v prvých dňoch Slovenského národného povstania

Povstaleckí mínometníci v akcii

Tak ničili fašisti naše obce

Sovietsky partizánsky veliteľ A. N. Asmolov

viedenská arbitráž

Dukla

Osvobození Československa 1944–5

Rodion J. . Malinovský